

سخنی بی‌سین و خا و نون

مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا

به‌کوشش

مرکز اسناد و کتابخانه ملی
National Library and Archives
of Iran

سرشناسه: همایش بین‌المللی شمس و مولانا (چهارمین: ۱۳۹۷: خوی)
 عنوان و نام پدیدآور: سخنی بی‌سین و خا و نون؛ مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا/]
 برگزاینده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - [و دیگران؛ به کوشش محمد نجاری.
 مشخصات نشر: تهران: آواهی، ۱۳۹۸. مشخصات ظاهری: ۲۹۸ ص. فروست: مجموعه مقالات؛ ۱.
 شابک: 978-622-95854-0-5 دوره: 1-2-978-622-95854-0-5
 یادداشت: [برگزاینده] پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تولید شمس تبریزی، موسسه فرهنگی هنری
 سپنار جاولن خرد مرکز استاد فرهنگی آسیا، پایگاه استادی علوم جهان اسلام (ISC)
 عنوان دیگر: مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا.
 موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمدين محمد ۶۰۴-۶۷۲ ق. - نقد و تفسير - کنگره‌ها
 موضوع: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۵۸۲-۶۴۵ ق. - نقد و تفسير - کنگره‌ها
 موضوع: Shams Tabrizi, Mohammad ibn Ali - Criticism and interpretation - Congresses
 موضوع: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۵۸۲-۶۴۵ ق. - تأثیر - مولوی، جلال‌الدین محمدين محمد ۶۰۴-۶۷۲ ق.
 موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمدين محمد ۶۰۴-۶۷۲ ق. - دیوان شمس تبریزی - نقد و تفسير
 موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad. Divān-i Shams-i Tabrīzī - Criticism and interpretation
 موضوع: شعر فارسی - قرن ۷ ق. - تاریخ و نقد
 موضوع: Persian poetry - 13th century - History and criticism
 موضوع: شعر عرفانی فارسی - قرن ۷-۸ ق. - تاریخ و نقد
 موضوع: Sufi poetry, Persian - 13-14th century - History and criticism
 شناسه افزوده: نجاری، محمد ۱۳۵۹ - گردآورنده
 شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 شناسه افزوده: Institute for Humanities and Cultural Studies ردمبندی کنگره: PIR۵۳۰۴
 ردمبندی دیوبی: ۸۱۱/۳۲ شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۳۴۷۸۴

مقالات این همایش در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) با کد اختصاصی ۱۴۰۴۶-۹۷۱۹۰ ثبت شده است.

سخنی بی‌سین و خا و نون

مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا

دکتر محمد نجاری

طرح جلد: اشکان (حسین) قازانچای

صفحه‌آرا: مهدی سلطانی

مدیر بازرگانی: مهندس میثم نجاری

چاپ و صحافی: تقرید

شابک: 978-622-95854-0-5

شابک دوره: 1-2-978-622-95854-0-5

تهران، ابتدای خیابان مرتضوی، کوچه خوش‌مقام، پلاک ۲۵، واحد ۴

رایانامه: avahia.pub@gmail.com

تلفن: ۰۲۱-۶۶۶۷۶۴۰۵؛ ۰۹۱۳۴۸۶۸۳۶۸

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار.....
۱۳.....	ساختار سازمانی همایش.....
۱۵.....	داستان پردازی در غزلیات شمس.....
	حسن ابراهیم زاد؛ سوسن امامی
۲۹.....	رَدّ پای شعر نظامی در مقالات شمس و شعر مولوی.....
	کامل احمدنژاد
۴۱.....	تحلیل غزل داستان های مولوی براساس نظریه ژرار ژنت.....
	آرزو اصغری؛ زهرا لرستانی
۵۹.....	حلاج از منظر شمس.....
	هادی اکبرزاده؛ امیر محمدزاده ثانی؛ مصعب رحیمی
۷۳.....	مولانا و ایدئولوژی های معاصر.....
	عیسی امن خانی؛ منا علی مددی
۸۷.....	قلب و قالب (معناپردازی در غزلیات شمس).....
	منیر اوسطی؛ محمدباقر شهرامی
۱۰۱.....	نمود نماد در مقالات شمس و مقایسه آن با آثار مشهور مولانا.....
	محمدابراهیم ایرج پور؛ مهناز امینی
۱۲۵.....	تأویل های مولانا از آیات و احادیث در فیه مافیه.....
	علی بازوند
۱۳۵.....	از بعثت حضور شمس تا رستاخیز فکری مولانا.....
	علی بالی

- کتاب‌شناسی تحلیلی مقالات نگاشته‌شده دربارهٔ شمس تبریزی در دورهٔ بیست‌ساله
(فاصلهٔ سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۹۷)..... ۱۵۱
مسعود باوان‌پوری؛ سهیلا کاظم‌علیلو؛ بهناز نظری
- بررسی جلوه‌های نمایشی نمادین در فضای آرامگاهی شمس تبریزی..... ۱۶۵
رضا بایرام‌زاده؛ منصور حسین‌پور میزاب
- جلوه‌های نور در مثنوی و ارتباط آن با شمس تبریزی..... ۱۸۳
زینب پورباقر مردخه
- تکرار در غزلیات شمس..... ۲۱۳
فرانک جهانگرد؛ اصغر زنگی‌آبادی
- مرگ‌اندیشی در شعر مولانا..... ۲۴۹
فاطمه چنانی
- تفاوت‌ها و شباهت‌های زیاتی شمس تبریزی و شمس‌الدین حافظ شیرازی..... ۲۶۷
خدیدجه حاجیان
- ارتباط فراحستی در دیوان شمس تبریزی..... ۲۸۳
سید بشیر حسینی

پیشگفتار

اگر از تو پرسند که مولانا را چون شناختی؟ بگو از قولش می‌پرسی:
 إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ؛ و اگر از فعلش
 می‌پرسی: کل یوم هو فی شأن؛ و اگر از صفتش می‌پرسی: قل هو
 اللّٰهُ أحد؛ و اگر از نامش می‌پرسی: هو اللّٰهُ الَّذی لا اِلهَ اِلاَّ هو عالم
 الغیب و الشهادة هو الرحمن الرحیم؛ و اگر از ذاتش می‌پرسی: لیس
 كمثله شیء و هو السميع البصیر.
 سؤال کردن از شیخ بدعت است.
 توحید آن است که بدانی همه چیزها آن خداست و از خداست و به
 خداست، و بازگشت به خداست. (مقالات، کلمات قصار، ۷۸۹)

و از آن جا که به تعبیر حضرت شمس، «یادداری معرفت است»، از سال ۱۳۹۴ یاد
 می‌کنیم که مؤسسه تولّیت آرامگاه شمس تبریزی «نخستین کنگره شمس‌تبریزی» را برگزار
 کرد. در سال ۱۳۹۵، جمعی از استادان و همکاران پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
 فرهنگی، به پایمردی دکتر اشرف بروجردی، معاون فرهنگی وقت پژوهشگاه، میهمان
 برگزارکنندگان «دومین همایش شمس‌تبریزی» شدند. حاصل این آشنایی و پیوند، انعقاد
 تفاهم‌نامه فیما بین دو نهاد، و تشکیل دبیرخانه علمی همایش در پژوهشگاه زبان و ادبیات
 پژوهشگاه بود؛ و چنین شد که سومین همایش با عنوان جدید «شمس و مولانا»، در سطح
 بین‌المللی و با دبیری دکتر یوسف محمدنژاد (رییس پژوهشگاه زبان و ادبیات) در مهرماه
 ۱۳۹۶ برگزار شد.

دبیرخانه «چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا» از نیمه اردیبهشت ۱۳۹۷ با

دبیری دکتر زهرا حیاتی، عضو هیئت علمی گروه پژوهش‌های بین‌رشته‌ای پژوهشکده زبان و ادبیات، فعالیت خود را آغاز کرد. در این دوره، پژوهش‌های بین‌رشته‌ای به‌عنوان محور اصلی همایش مورد تأکید قرار گرفت. در نخستین گام، طی مکاتبه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با نهادهای دیگر، مقرر شد پایگاه استنادی جهان اسلام، انجمن علمی نقد ادبی ایران، انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی، انجمن علمی ترویج زبان و ادبیات فارسی، اتحادیه انجمن‌های علمی-آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه الزهراء، مرکز اسناد فرهنگی آسیا و مؤسسه فرهنگی هنری سپندار جاودان‌خرد، در سه زمینه جذب و داوری مقالات، و نیز انتشار مقالات برگزیده همایش، همکاری نمایند.

همگام با تشکیل کمیته علمی همایش، که نام اعضای آن در مقدمه این مجموعه آمده است، سامانه مقالات همایش راه‌اندازی شد و در نهایت بیش از ۱۰۰ مقاله در اختیار دبیرخانه قرار گرفت. پس از جمع‌بندی آرای داوران، مقالات در پنج بخش جای گرفتند:

۱- مقالاتی که مورد پذیرش قرار نگرفتند.

۲- مقالاتی که برای چاپ در چکیده مقالات پذیرفته شدند.

۳- مقالاتی که برای چاپ در مجموعه مقالات پذیرفته شدند.

۴- مقالاتی که برای چاپ در مجله علمی-پژوهشی پذیرفته شدند.

۵- مقالاتی که قابل ارائه در همایش بودند و برای انتشار در کتاب یا مجله پذیرفته شدند.

دربازه زمانی‌ای که به دریافت مقالات اختصاص داده شده بود، پیش‌نشد همایش با عنوان «شعر مولانا؛ عرصه تقابل‌ها» در ۱۷ تیرماه ۱۳۹۷ در پژوهشگاه علوم انسانی برگزار و پنج سخنرانی ارائه شد.

مقالاتی که درجه علمی-پژوهشی دریافت کردند در دوفصلنامه علمی پژوهشی ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء، سال نهم، شماره ۱۷ منتشر شدند، و دبیرخانه همایش سپاسداری خود را از اعضای محترم هیئت تحریریه، به‌ویژه دکتر مهدی نیک‌منش، سردبیر محترم نشریه ابراز می‌دارد. سخنرانی‌های همایش نیز در سه بخش به شرح ذیل ارائه شد:

سخنرانان بخش بین‌الملل

- پروفسور عیسی علی العاکوب (سوریه): چهره شمس و مولانا در حکایت «گنج‌نامه»
مقالات و مثنوی

– دکتر محمود ارول قلیچ (ترکیه): شناخت مولانا بدون سهم تأثیر ابن عربی امکان‌پذیر هست یا خیر؟

سخنرانان بخش ویژه

– دکتر قطب‌الدین صادقی: ویژگی‌های شخصیت‌پردازی دراماتیک در داستان‌های مولوی

– دکتر اردشیر صالح‌پور: شکل‌شناسی دراماتیک در قصه‌های مثنوی

– دکتر علی‌اصغر شعردوست: آموزه‌های مولانا، نیاز امروزین بشریت

– دکتر حسینعلی قبادی: درآمدی بر اسطوره‌مانندی غزلیات شمس

– دکتر حمید تنکابنی: روایت نوآورانه و کارکردگرایانه شمس و مولانا از مفهوم «عقل» و «عقلِ عقل»

– دکتر شهرام پازوکی: گمان‌های رایج درباره طریق تفکر مولانا و مثنوی

– دکتر علیرضا نیکویی: طرح‌مندی مثنوی در پرتو نگاه کل‌نگر

– دکتر سید مهدی زرقانی: جنسیت معشوق در غزل مولانا

– محمد جعفرلو: شمس و مولانا، جلوه و رمزی از حقیقت حیات الهی انسان

سخنرانان نشست‌های علمی

– دکتر فاطمه مدرّسی: شخصیت و شخصیت‌پردازی در مقالات شمس

– دکتر ایرج شهبازی: شمس و مسئله بازتاب

– دکتر فرانک جهانگرد: تکرار در غزلیات شمس

– دکتر عیسی امن‌خانی: مولانا و ایدئولوژی‌های معاصر

– دکتر پارسا یعقوبی جنبه‌سرای: منطق حاشیه در مثنوی: سبک ایضاحی و اقتدار مؤلف‌راوی

– دکتر احمد رضایی جمکرانی: قلعه ذات‌الصور یا دژ هوش‌ربا (دگرگونی روایتی عامه در

مقالات شمس تبریزی و مثنوی معنوی)

– دکتر محمدامیر جلالی: مأخذیابی و تحلیل تصرفات مولانا و شمس در ادبیات

عاشقانه عصر اموی

– دکتر محمد نجاری: مهلتی بایست تا خون شیر شد (زایش شمس تبریزی از خون

حسین بن منصور حلاج در یک نسخه تعزیه)

شایان ذکر است از دستاوردهای مهم این همایش، نمایه‌شدن مقالات برگزیده (مقالات علمی-پژوهشی و مقالات منتشرشده در مجموعه مقالات) در پایگاه استنادی جهان اسلام است که برای نخستین بار در ادوار برگزاری همایش‌های شمس و مولانا اتفاق افتاده است. گفتنی است در گردآوری مقالات به آرای داوران که در مدت کوتاهی اخذ و تنها با معیارهای همایش بررسی شده‌اند، اعتماد شده و مسئولیت اصالت علمی مقالات به‌عهده نویسندگان است؛ که به تعبیر حضرت شمس: «عقل تا درگاه ره می‌برد. اما اندرون خانه ره نمی‌برد. آن‌جا عقل حجاب است. دل حجاب است. و سر حجاب».

با آرزوی صلح پایدار در جهان

امرداد ۱۳۹۸ - تهران

mohamadnajari59@gmail.com